

KICHIK YOSHDAGI BOLALARDA CHET TILI O'RGANISHNING AFZALLIKLARI

Isamutdinova Durдона Maripfjanovna

*Andijon davlat chet tillar instituti nemis tili nazariyasi va
amaliyoti kafedrasida o'qituvchisi
e-mail: dur_dana@mail.ru*

Annotatsiya: Bugungi kunda globalizatsiya va texnologiyaning rivojlanishi tufayli, chet tillarini o'rganish har bir inson uchun muhim ko'nikmalardan biriga aylanmoqda. Ayniqsa, kichik yoshdagi bolalar uchun chet tili o'rganishning afzalliklari va zarurligi haqida turli nuqtai nazarlar mavjud. Ushbu maqolada kichik yoshdagi bolalarda chet tilini o'rganishning foydalari va ehtimoliy nojo'ya ta'sirlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: *kognitiv rivojlanish, interaktiv faoliyatlar, mantiqiy fikrlash va analitik qobiliyatlarni, o'qish va yozish ko'nikmalari*

Abstract: *Due to the development of globalization and technology, learning foreign languages has become one of the essential skills for every individual. There are various perspectives on the advantages and necessity of learning a foreign language, especially for young children. This article will analyze the benefits and potential negative effects of learning a foreign language in young children.*

Key Words: *cognitive development, interactive activities, logical thinking, analytical skills, reading and writing abilities.*

Ba'zi mutaxassislar bolalarga kichik yoshdan boshlab chet tilini o'rgatishni rivojlanish jarayonining muhim qismi sifatida ko'rishadi, boshqalari esa buni ortiqcha talablarga solish deb hisoblashadi. Kichik yoshdagi bolalar, ayniqsa, 3-6 yosh orasidagi davrda o'zgartirishlarga juda mos keladi¹.

Miya rivojlanishi va plastiklik

Psixologik tadqiqotlarga ko'ra, bolalar bu davrda boshqa tillarni o'rganishga yuqori darajada qodir. Buning sababi, miya plastiklik darajasining yuqori bo'lishidir. Til o'rganish jarayonida bolaning miyasi yangi va murakkab neyron tarmoqlarini shakllantiradi, bu esa ularning mantiqiy fikrlash, xotira, va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Misol tariqasida aytish mumkin, agar kichik yoshdagi bola nemis tilida oddiy so'zlarni o'rganishni boshlasa, masalan, "der

¹ DaF- für Kinder DLL 8. Goethe – Institut e. V., München 2015 S. 12

Hund" (it) yoki "die Katze" (mushuk), uning miyasi yangi so'zlarni eslab qolish va ularni boshqa mavzularda ishlatish uchun yangi bog'lanishlar hosil qiladi. Bu esa uning ongini rivojlantiradi, chunki u bir nechta so'zlarni ajratib, turli vaziyatlarda ishlatishni o'rganadi.

Kommunikatsiya qobiliyatlari

Chet tilini o'rganish bolalar uchun yaxshi kommunikatsiya ko'nikmalarini shakllantiradi. Ko'p tilli bolalar odatda o'z fikrlarini yanada samarali tarzda ifodalashadi, tushunish qobiliyatlari yanada rivojlanadi. Bu, shuningdek, ijtimoiy muloqotda yaxshilanishiga olib keladi, chunki ular turli madaniyatlar bilan tanishib, boshqalar bilan osonroq aloqaga chiqishadi.

Bir vaqtning o'zida nemis va rus tillarini o'rganayotgan bir bola, o'z ona tili bo'lgan o'zbek tilidan tashqari, o'zini nemis va rus tillarida ifodalashda ham yaxshi muvaffaqiyatlarga erishadi. Misol uchun, bola o'zini nemis tilida "Wie geht es dir?" deb so'raganda, rus tilida esa "Как дела?" deb so'rashni ham biladi. Bu unga turli madaniyatlar bilan o'zaro muloqotda bo'lishda qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi.

Kichik yoshdagi bolalar uchun chet tilini o'rganish jarayoni o'yin va amaliy faoliyatlar orqali amalga oshirilishi kerak. Bu yoshdagi bolalar tilni o'rganishda o'yinlar, qo'shiqlar, hikoyalar va rasmlar kitoblar yordamida samarali o'rganadilar. Quyidagi usullar bolalar uchun eng samarali bo'lishi mumkin²:

- **O'yinlar orqali o'rganish:** Tilni o'rganish o'yinlar va interaktiv faoliyatlar orqali amalga oshirilganda, bolalar ko'proq ishtirok etadilar va bu jarayonni qiziqarli deb biladilar. Misol uchun, "so'zlarni topish" o'yinlari yoki "rasm va so'zlarni bog'lash" kabi faoliyatlar bolalar uchun juda foydalidir.

- **Qo'shiqlar va she'rlar:** Bolalar uchun qo'shiqlar va she'rlar nafaqat til o'rganishni osonlashtiradi, balki ularni eslab qolish va talaffuzni to'g'ri qilishga yordam beradi. Ritim va ohang yordamida yangi so'zlarni o'rganish, bolalarga o'zlashtirishni osonlashtiradi.

- **Vizual materiallar:** Rasmlar kitoblar va illyustratsiyalar orqali til o'rganish bolalar uchun juda samarali bo'ladi. Rasm va so'zlarni birlashtirib, bola yangi so'zlarni o'rganadi va ularga oid tushunchalarni shakllantiradi³.

Kognitiv va akademik rivojlanish

Chet tilini o'rganish bolalar uchun boshqa akademik sohalarda ham yutuqlarga olib kelishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'p tildan foydalanuvchi bolalar matematikada, xususan, mantiqiy fikrlash va analitik qobiliyatlarni rivojlantirishda muvaffaqiyatliroq bo'lishadi. Bundan tashqari, chet tili o'rganish bolalarda konsratsiyani oshiradi va ularni ko'proq sinovlarga tayyorlaydi.

² DaF- für Kinder DLL 8. Goethe – Institut e. V., München 2015 S. 49

³ DaF- für Kinder DLL 8. Goethe – Institut e. V., München 2015 S. 123

Misol: Bir nechta tillarni o'rganan bolalar, matematik masalalarni hal qilishda, masalan, "Matematikani yaxshi o'rganayotgan o'quvchilar ingliz va nemis tillarini yaxshi biladilar", degan tahlillarni ko'rsatgan. Buning sababi, ko'p tildan foydalanish, bolalarda mantiqiy va analitik fikrlashni rivojlantiradi, bu esa akademik muvaffaqiyatlarga olib keladi.

Madaniy tushuncha va global qarash

Chet tilini o'rganish orqali bolalar turli madaniyatlar va dunyoqarashlar haqida ko'proq bilib olishadi. Bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va ularni boshqa millatlar va xalqlar bilan to'g'ri muloqot qilishga o'rgatadi. Global dunyoda ko'p tilda so'zlashish qobiliyati bolaning kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatlariga ham katta hissa qo'shadi.

Misol uchun, Xitoyda yashayotgan bir bola nemis va ingliz tillarini biladi. Bu uning boshqa davlatlardan kelgan bolalar bilan oson muloqot qilishiga yordam beradi, shuningdek, Germaniyada ishlash yoki o'qish imkoniyatlarini ham yaratadi. Chet tili o'rganish, uni global dunyo bilan integratsiyalashgan va ko'p madaniyatli shaxsga aylantiradi.

Ba'zi mutaxassislar bolalar uchun chet tilini majburiy ravishda o'rgatish, ularga ortiqcha stress va bosimni keltirib chiqarishi mumkinligini ta'kidlaydilar. Ayniqsa, bolalar hali o'z ona tillarini mukammal o'zlashtira boshlamaganida, qo'shimcha tillarni o'rganish ularning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu holat o'qish yoki yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda qiyinchiliklar keltirib chiqaradi.

Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, agar bola juda kichik yoshdan boshlab bir nechta tillarni o'rganishga majbur bo'lsa, uning ona tilidagi ko'nikmalari rivojlanishida kechikishlar yuzaga kelishi mumkin. Bolalar har bir tilni ajratish va uni to'g'ri ishlatish uchun ko'proq vaqt va energiya sarflashi kerak. Bu, ayniqsa, tilni o'rganishning ikki yo'nalishda olib borilishi bolaning lingvistik rivojlanishiga ta'sir qilishi mumkin.

Bolalar uchun bir nechta tillarni o'rganishning nojo'ya ta'siri bo'lishi mumkin. Masalan, ularning o'qish va yozish ko'nikmalarida ayrim qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Chet tilini o'rganish bolaning tilni eslab qolish va to'g'ri ifodalashdagi muvaffaqiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki ular har bir tilda to'g'ri talaffuzni va grammatikani ajratishda qiynalishlari mumkin.

Kichik yoshdagi bolalarda chet tilini o'rganishning afzalliklari va salbiy tomonlari o'rtasida muvozanatni saqlash zarur. Barcha bolalar turli darajadagi o'rganish qobiliyatiga ega, shuning uchun ular uchun chet tilini o'rganish usullari moslashtirilishi kerak. Agar bolaga chet tilini o'rgatish jarayoni tabiiy va qulay tarzda amalga oshirilsa, uning kognitiv, ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Biroq, bu jarayonni

bolaga ortiqcha bosim o'tkazmasdan va uning ehtiyojlariga moslashtirilgan holda amalga oshirish zarur.

Shu bilan birga, bolaga ona tilini mukammal o'zlashtirishga imkon berish va chet tilini o'rganishning o'z vaqtida boshlanishini ta'minlash muhimdir. Yaxshi muvozanatni topgan holda, chet tilini o'rganish bolalar uchun katta imkoniyatlarga olib kelishi mumkin, ammo ularning rivojlanish jarayonida bunday o'quv usullari ehtiyotkorlik bilan qo'llanilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Angelika Lundquist- Meg, DLL8. DaF- für Kinder, 2015, Goethe-Institut, München.
2. Michael Schart, Michael Legutke. DLL1. Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung. 2012. Goethe-Institut, München.
3. Sandra Balweg u.a. DLL2. Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch? 2014. Goethe-Institut, München
4. Isamutdinova, D. (2024). INNOVATION PEDAGOGIK TEKNOLOGIYA ASOSIDA DARSLARNI TASHKIL QILISH. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(2), 193-197.
5. Marifjanovna, I. D. (2024). NEMIS TILINI ORGANISHNING SAMARALI USULLARI. *PEDAGOG*, 7(9), 138-139.
6. Durdona, I. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA CHET TILI O'RGATISH METODLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 32(3), 43-45.
7. Isamutdinova, D. M., & Muhlisa, A. (2025, March). DIE ROLLE DER LEHREN IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT. In *Uz Conferences* (Vol. 1, No. 2).
8. Самиева, Г. Т., & Аликулов, Х. Т. (2023). НОВЫЙ УЗБЕКИСТАН И ПЕРЕХОД В «ЗЕЛЕНУЮ ЭКОНОМИКУ». *Экономика и социум*, (11 (114)-1), 994-998.
9. Samieva, G. T., & ugli Alikulov, K. T. (2024). MINTAQADA “YASHIL IQTISODIYOT” ASOSIDA BARQAROR IQTISODIY O ‘SISHNI TA’MINLASH MASALALARI. *THE INNOVATION ECONOMY*, 4(04).
10. Aliqulov, H. (2023). “YASHIL IQTISODIYOT”–KELAJAK IQTISODIYOTING ASOSI. *Nashrlar*, 474-477.
11. Matqosimova, M. E. Q. (2022). SMS LARDA ELLIPTIK STRUKTURALAR. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(12), 181-186.
12. Тахирова, М. А. (2021). Педагогические условия организации семинарских, лабораторных и практических занятий в вузе. *Academic research in educational sciences*, 2(3), 535-543.

13. Takhirova, M. (2020). Improving speech skills of students based on projection of educational objectives in Russian language classes. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(7), 8063-8075.
14. Abdullaeva, S. A., Lutfillaev, M. H., & Takhirova, M. A. (2020). VII. THE PROBLEMS OF FORMATION OF A SINGLE INFORMATION-EDUCATIONAL ENVIRONMENT. INNOVATIONS AND MODERN PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE EDUCATION SYSTEM, 155.
15. Abdullaeva, S. A., Lutfillaev, M. H., & Takhirova, M. A. (2020). IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL DIAGNOSTICS SOFTWARE IN THE EDUCATIONAL PROCESS AS A FACTOR OF PERFECTION OF PREVENTIVE WORK TO REDUCE THE GROWTH OF CRIMINAL AGENCIES AMONG STUDENTS. In Сборники конференций НИЦ Социосфера (No. 8, pp. 155-161). Vedecko vydavatelske centrum Sociosfera-CZ sro.
16. Masalieva, O. (2020). The role of Russian scientists in the source study of the bukhara khanate. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(5), 1540-1546.
17. Masalieva, M. O., & Muhitdinovich, J. Z. (2020). The Illumination of Bukhara Khans' Building Enterprise in the Some Historical Sources. *Test Engineering and Management*, 83(5-6), 1803-1811.
18. Масалиева, О. (2004). Амир Музаффарнинг тарихнавис ўғиллари. *Мозийдан садо*, (2), 22.
19. Masalieva, O. M. (2021, November). THE PRINCE OF BUKHARA SAYYID MUHAMMAD NASIR AND HIS SCIENTIFIC HERITAGE. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 182-185).